HRVATSKI SAVEZ ZA RIJETKE BOLESTI

PRIRUČNIK O PRAVIMA

Ovaj je priručnik izrađen je uz financijsku podršku Ministarstva zdravstva. Sadržaj ovoga dokumenta u isključivoj je odgovornosti Hrvatskog saveza za rijetke bolesti i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Ministarstva zdravstva.

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo
zdravstva

UVODNA RIJEČ

Priručnik je izrađen u cilju pružanja pregleda postojećih prava koje osobe s rijetkim bolestima mogu ostvariti u Republici Hrvatskoj. Ključno je naglasiti kako ne postoje ista prava za sve oboljele od pojedine dijagnoze jer simptomi i posljedice bolesti na cjelokupno funkcioniranje i kvalitetu života pojedinaca mogu biti vrlo različiti.
Osoba može ostvariti prava na naknade i usluge ako ispunjava uvjete utvrđene odgovarajućim zakonskim propisima. Također, ako je u postupku ostvarivanja određenog prava potrebno utvrditi činjenice vezane za zdravstveno stanje osobe, Zavod će zatražiti nalaz i mišljenje područne ustrojstvene jedinice Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom[1].
Priručnik je namijenjen pružanju informacija o postojećim pravima u sustavima socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te odgoja i obrazovanja.

[1]Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23 čl. 135. st. 1.

Zbog čestih izmjena zakonskih propisa naglašavamo da ovaj priručnik o pravima sadrži informacije o pravima i uslugama prema propisima koji su na snazi u vrijeme pisanja priručnika.

SADRŽAJ

1. DEFINICIJA I KARAKTERISTIKE RIJETKIH BOLESTI 01

2. ZAVOD ZA VJEŠTAČENJE, PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOŠLJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM 02

3. PRAVA OSOBA OBOLJELIH OD RIJETKIH BOLESTI 03

3.1. Prava u sustavu socijalne skrbi 03

3.2. Prava u sustavu mirovinskog osiguranja 10

3.2.1. Povlastice temeljem invaliditeta 11

3.3. Prava u sustavu zdravstvenog osiguranja 13

3.3.1. Prava po osnovi rodiljnih i roditeljskih potpora 17

3.4. Prava u sustavu odgoja i obrazovanja 19

3.5. Hrvatski zavod za zapošljavanje – naknada za nezaposlene osobe s invaliditetom 22

3.6. Porezne olakšice 23

4. KONTAKTI RELEVANTNIH INSTITUCIJA 24

5. POPIS LITERATURE 27

1. DEFINICIJA I KARAKTERISTIKE RIJETKIH BOLESTI

1. DEFINICIJA I KARAKTERISTIKE RIJETKIH BOLESTI

Rijetke bolesti su kronične i degenerativne bolesti koje kod velikog broja oboljelih osoba znatno skraćuju životni vijek i smanjuju kvalitetu života pojedinca. Dijagnoze rijetkih bolesti zahvaćaju manji broj ljudi u općoj populaciji, točnije, javljaju se kod manje od 5 pojedinaca na 10000 ljudi. Najčešće je riječ o genetskim, autoimuni i zaraznim bolestima te rijetkim oblicima tumora, koji ponekad zahvaćaju samo jednog pojedinca od milijun ljudi[2].

Dosad je u suvremenoj medicinskoj literaturi otkriveno oko 8000 različitih dijagnoza koje se mogu uvrstiti u skupinu rijetkih bolesti. U skladu s time, određeni podaci pokazuju da u zemljama Europske unije postoji preko 35 milijuna ljudi oboljelih od rijetkih bolesti[3], a procjenjuje se kako u Hrvatskoj živi više od 250 000 oboljelih.

Rijetke bolesti i njihov utjecaj na kvalitetu života pojedinca se međusobno znatno razlikuju. Štoviše, moguće je i da pojedinci oboljeli od iste dijagnoze imaju sasvim različitu kliničku sliku. Ipak, oboljeli od rijetkih bolesti su često suočeni s brojnim sličnim preprekama u mnogim aspektima života, pri čemu se posebno ističu:

- Poteškoće u postavljanju ispravne dijagnoze, koje se očituju u dugotrajnom procesu dijagnosticiranja bolesti i čestom utvrđivanju pogrešnih dijagnoza;
- Manjak informacija o dijagnozi, uključujući nedovoljnu razinu informiranosti od strane samih stručnjaka;
- Nedostupnost učinkovite terapije jer za veliki broj dijagnoza još nisu pronađeni adekvatni lijekovi i drugi oblici terapije, a postojeći lijekovi ili tretmani su obično financijski nedostupni mnogim oboljelim osobama;
- Socijalne posljedice, u vidu stigmatizacije, izolacije, diskriminacije u ostvarivanju prava, ograničenih mogućnosti zapošljavanja i dostupnosti usluga;
- Psihološke posljedice koje mogu uključivati osjećaje straha, ljutnje, frustracije, krivnje, niskog samopouzdanja i osjećaja nemoći te niza drugih poteškoća u psihičkom funkcioniranju[4].

[2]Orphanet (2012). „About Rare Diseases". URL: [4] Zmazek, V., Kladar, A., Kreso, T., Cukrov, A. i Milković, M., (2016) „Rijetke bolesti" Zagreb: Hrvatski savez za rijetke bolesti.
(Posjećeno 23.10.2023.)

[3]Europska komisija (2018). „Rare diseases – what are they?" URL: [4] Zmazek, V., Kladar, A., Kreso, T., Cukrov, A. i Milković, M., (2016) „Rijetke bolesti" Zagreb: Hrvatski savez za rijetke bolesti.
(8.12.2022.)

[4] Zmazek, V., Kladar, A., Kreso, T., Cukrov, A. i Milković, M., (2016) „Rijetke bolesti" Zagreb: Hrvatski savez za rijetke bolesti.

2. ZAVOD ZA VJEŠTAČENJE, PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOŠLJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM

Vještačenje je utvrđivanje tjelesnog, intelektualnog, osjetilnog i mentalnog oštećenja, invaliditeta, funkcionalne sposobnosti, razine potpore te radne sposobnosti osobe[5].

Vještačenje se provodi u svrhu ostvarivanja prava u područjima:

Socijalne skrbi: (osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu (puni i smanjeni opseg), status roditelja njegovatelja/Status njegovatelja, naknada do zaposlenja, socijalne usluge (pomoć u kući, psihosocijalna podrška, rana intervencija, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja – integracija, boravak, smještaj, organizirano stanovanje),

Mirovinskog osiguranja: (utvrđivanje radne sposobnosti, utvrđivanje % oštećenja organizma/tjelesnog oštećenja, utvrđivanje prava na staž s produljenim trajanjem, uvećani dječji doplatak),

Profesionalne rehabilitacije i zapošljavanje osoba s invaliditetom,
Prava po osnovi rodiljnih i roditeljskih potpora: (dopust ili rad u polovici punog radnog vremena radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju i prijenos prava iz Zakona o potporama na jednog roditelja),

Utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta pri ostvarivanju prava u sustavu obrazovanja,
Ostvarivanje prava u drugim područjima[6].

Uredi državne uprave: zdravstvena zaštita, znak pristupačnosti, stupanj ortopedskog dodatka, potreba njege i pomoći druge osobe i dr.

Vještačenje obavljaju doktori medicine specijalisti, doktori medicine, socijalni radnici, psiholozi, stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog profila i drugi stručnjaci po potrebi[7].

[5] Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja, NN 85/14, 95/15., čl. 3. st. 1.
[6] Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja, NN 85/14, 95/15., čl. 3. st. 2.
[7] Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja, NN 85/14, 95/15., čl. 3. st. 4.

3. PRAVA OSOBA OBOLJELIH OD RIJETKIH BOLESTI

3.1. Prava u sustavu socijalne skrbi

U Zavodima za socijalni rad se, ovisno o prethodnom provedenom postupku vještačenja i sukladno zakonskim uvjetima[8], mogu ostvariti prava na[9]:
Pravo na osobnu invalidninu priznaje se djetetu i osobi kod koje je utvrđen četvrti stupanj težine invaliditeta - oštećenja funkcionalnih sposobnosti prema propisima o vještačenju i metodologijama vještačenja, a u svrhu zadovoljavanja životnih potreba za uključivanje u svakodnevni život zajednice.
Pravo na osobnu invalidninu priznaje se u postotku od osnovice koji iznosi 350 % 232,26 EUR .
Pravo na osobnu invalidninu ne priznaje se:
osobi kojoj je priznata usluga smještaja ili organiziranog stanovanja sukladno odredbama ovoga Zakona ili drugim propisima
osobi koja osobnu invalidninu ostvaruje prema drugim propisima
osobi koja doplatak za pomoć i njegu ostvaruje prema Zakonu o socijalnoj skrbi ili drugim propisima.

Doplatak za pomoć i njegu priznaje se djetetu i osobi koja ne može sama udovoljiti osnovnim životnim potrebama zbog čega joj je prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe u organiziranju prehrane, pripremi i uzimanju obroka, nabavi namirnica, čišćenju i pospremanju stana, oblačenju i svlačenju, održavanju osobne higijene, kao i obavljanju drugih osnovnih životnih potreba
Priznaje se u punom iznosu(80,00 eura) ili smanjenom iznosu (56,00 eura) ovisno o opsegu potrebe za pomoći i njegom druge osobe koji se određuje vještačenjem. Ako je osobi utvrđen teži invaliditet ili teža trajna promjena u zdravstvenom stanju, ovo pravo se priznaje neovisno o prihodima i imovini

[8] Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23.
[9] O priznanju prava i usluga u sustavu socijalne skrbi odlučuje rješenjem Zavoda za socijalni rad prema prebivalištu, odnosno boravištu korisnika.

Pravo na status roditelja njegovatelja ili njegovatelja priznaje se za njegu djeteta s teškoćama u razvoju ili osobe s invaliditetom koja:

1. je potpuno ovisna o pomoći i njezi druge osobe jer joj je zbog održavanja života potrebno pružanje specifične njege izvođenjem medicinsko-tehničkih zahvata za koju je prema preporuci liječnika roditelj ili njegovatelj osposobljen
2. je u potpunosti nepokretna i uz pomoć ortopedskih pomagala
3. ima poremećaj iz spektra autizma 4.stupnja ili
4. ima više vrsta oštećenja četvrtog stupnja (tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili osjetilnih) zbog kojih je potpuno ovisna o pomoći i njezi druge osobe pri zadovoljavanju osnovnih životnih potreba.

Naknada za roditelja njegovatelja ili njegovatelja iznosi 1000 % osnovice mjesečno ili 1200% % osnovice mjesečno ako se dijete s teškoćama u razvoju ili osoba s invaliditetom zbog zdravstvenog stanja ne može uključiti u programe i usluge u zajednici ili 1500 % osnovice za roditelja koji samostalno njeguje dvoje ili više djece s teškoćama u razvoju ili osobe s invaliditetom te on ima prava iz mirovinskog osiguranja, obveznog zdravstvenog osiguranja i prava za vrijeme nezaposlenosti, kao zaposlena osoba prema posebnim propisima.

Pravo na status njegovatelja može se priznati bračnom ili izvanbračnom drugu te životnom ili neformalnom životnom partneru roditelja djeteta s teškoćama u razvoju ili osobe s invaliditetom.
Pravo na status njegovatelja priznaje se osobi po izboru osobe s invaliditetom uz suglasnost osobe s invaliditetom odnosno suglasnost njezina zakonskog zastupnika, koja ispunjava uvjete propisane ovim Zakonom.

Jednokratna naknada koja se može priznati u slučaju trenutačnih materijalnih teškoća nastalih zbog bolesti (npr. troškovi liječenja, primanja terapije, odlazaka na preglede) do iznosa 331,81 eura ako osoba živi sama, odnosno 464,53 eura za kućanstvo godišnje.
Uvećana jednokratna naknada priznaje se u osobito opravdanim slučajevima do najvišeg iznosa 1.327,23 eura (npr. u svrhu prilagodbe stambenog prostora).

Inkluzivni dodatak[10] novčana je naknada namijenjena osobi s invaliditetom radi njezina ravnopravnog sudjelovanja u društvu. Razlikuje se pet razina potpore:

razina	tko ostvaruje dodatak	visina inkluzivnog dodatka
I. razina	djeca i odrasli IV. stupanj	720 eura
II. razina	djeca II. I III. stupanj odrasli III. I IV. stupanj	480 eura
III. razina	odrasli i djeca s lakim intelektualnim teškoćama IV. stupnja s komorbiditetom djeca s kroničnim bolestima/oštećenjima sluha i vida III. stupnja, tjelesnim oštećenjem III. stupnja odrasle osobe s oštećenjem sluha III. I IV. stupnja bez dodatnih oštećenja djeca s intelektualnim teškoćama III. stupnja odrasle osobe s gluho-sljepoćom III. stupnja, intelektualnim teškoćama III. stupnja ili s tjelesnim oštećenjem III. stupnja	432 eura
IV. razina	djeca s kroničnim bolestima/ oboljenjima II. stupnja odrasle osobe s psihičkim bolestima II. stupnja	162 eura
V. razina	djeca odrasli	138 eura

[10] Od 1. siječnja 2024. na snagu stupa Zakon o inkluzivnom dodatku kojim će se četiri dosadašnje naknade – osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, uvećani doplatak za djecu i naknada do zaposlenja, objediniti u jednoj naknadi – inkluzivnom dodatku, uz samo jedno vještačenje. Do priznavanja inkluzivnog dodatka, korisnici će ostvarena prava i dalje imati. Postupak za inkluzivni dodatak provodit će se do kraja 2024., a nakon priznanja inkluzivnog dodatka korisnicima će biti isplaćena razlika od datuma stupanja zakona na snagu (1. siječnja 2024.). Novim korisnicima prava će se priznati od datuma predaje zahtjeva.

Također, nadležni Zavod za socijalni rad može priznati pravo na sljedeće **socijalne usluge**[11]:

Prva socijalna usluga sadrži: inicijalni razgovor, informiranje korisnika o pravima i pružateljima usluga, primjenu instrumenata za procjenu općih rizika za dobrobit djeteta, iniciranje žurnih intervencija u slučaju ugrožene sigurnosti i/ili osnovnih životnih potreba korisnika.

Prvu socijalnu uslugu pruža stručni radnik Zavoda prilikom prvog kontakta s korisnikom kojem nije priznato pravo u sustavu socijalne skrbi odnosno nije poduzeta mjera ili radnja iz nadležnosti Zavoda ili ako je od njezina poduzimanja prošlo više od šest mjeseci, a korisnik se obraća zbog istih ili novih potreba.

Usluga sveobuhvatne procjene i planiranja obuhvaća procjenu stanja, potreba, rizika i snaga korisnika i drugih članova obitelji u suradnji s korisnikom, određivanje mjera, zadataka, aktivnosti te koordinacije usluga, praćenje i procjenjivanje radi zaštite najboljeg interesa korisnika
Uslugu sveobuhvatne procjene i planiranja provodi socijalni radnik – voditelj slučaja u Zavodu u koordinaciji s drugim stručnim radnicima.

Savjetovanje podrazumijeva pružanje pomoći i podrške u prevladavanju teškoća u vezi s bolešću, invaliditetom, teškoćama u razvoju te drugim nepovoljnim okolnostima.

Stručna procjena odobrava se djetetu s razvojnim rizikom, odstupanjem, teškoćama u razvoju ili osobi s invaliditetom radi priznavanja prava na uslugu psihosocijalne podrške, rane razvojne podrške, pomoći pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja, boravka, organiziranog stanovanja ili smještaja. Uslugu stručne procjene, na temelju uputnice ili zaključka Zavoda, provodi tim stručnjaka doma socijalne skrbi koji pruža usluge djeci s teškoćama u razvoju ili osobama s invaliditetom.

Psihosocijalno savjetovanje podrazumijeva podršku posebnim postupcima i aktivnostima u otklanjanju teškoća u funkcioniranju u različitim područjima života s naglaskom na ponašajne, emocionalne, interpersonalne, razvojne i organizacijske aspekte života, radi smanjivanja aktualnih teškoća i pronalaženja najboljeg rješenja ili prevladavanja kriznih situacija.

[11] Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23.

Socijalno mentorstvo osobi s invaliditetom pruža se pomoć usmjerena jačanju njegovih snaga i sposobnosti za uspješnije rješavanje nepovoljnih životnih prilika i bolju integraciju u zajednicu u kojoj živi. U razdoblju od 6 do 8 mjeseci kroz minimalno 10 strukturiranih susreta.

Obiteljska medijacija je usluga kojom se u strukturiranom procesu rješavaju sukobi i sporna pitanja između članova obitelji uz pomoć obiteljskog medijatora.
Usluga obiteljske medijacije odobrava se članovima obitelji u svrhu postizanja zajedničkog sporazuma, pregovaranjem o spornim pitanjima. Usluga obiteljske medijacije pruža se u trajanju od tri do osam medijacijskih susreta u razdoblju do šest mjeseci, a pružaju je obiteljski medijatori.

Psihosocijalni tretman radi prevencije nasilničkog ponašanja je savjetodavno-terapijska i psihoedukativna usluga usmjerena na zaustavljanje i sprječavanje nasilničkog ponašanja u obitelji, uključivanjem korisnika u strukturirani tretman kojemu je cilj zaustaviti nasilje među partnerima i/ili u obitelji.

Psihosocijalna podrška podrazumijeva pomoć i podršku kojima se potiče razvoj i unaprjeđenje kognitivnih, funkcionalnih, komunikacijskih, govorno-jezičnih, socijalnih vještina djeteta s teškoćama u razvoju ili odrasle osobe s invaliditetom.

Rana razvojna podrška podrazumijeva poticanje pomoći i podrške djetetu i stručne savjetodavne pomoći roditeljima kad je kod djeteta u ranoj dobi utvrđeno odstupanje u razvoju, razvojni rizik ili razvojne teškoće. Usluga rane razvojne podrške pruža se djetetu do navršene 3. godine, a najdulje do navršene 7. godine.

Pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja - pomoć pri uključivanju djeteta s teškoćama u razvoju ili mlađe punoljetne osobe s invaliditetom u programe redovitih predškolskih ili školskih ustanova namijenjena je odgojiteljima i stručnim suradnicima u predškolskim ustanovama te učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima i asistentima u školskim ustanovama.

Pomoć u kući priznaje se osobi kojoj je zbog privremenog ili trajnog tjelesnog, mentalnog, intelektualnog ili osjetilnog oštećenja prijeko potrebna pomoć druge osobe u osiguravanju podmirenja svakodnevnih životnih potreba.

Boravak priznaje se djetetu s teškoćama u razvoju i osobi s invaliditetom radi zadovoljavanja osnovnih i dodatnih životnih potreba koje ne mogu biti zadovoljene. Može biti poludnevni boravak (u trajanju od 4 do 6 sati dnevno) ili kao cjelodnevni boravak (u trajanju od 6 do 10 sati dnevno), usluge se mogu odobriti jedan dan u tjednu, više dana u tjednu ili tijekom svih radnih dana u tjednu.

Organizirano stanovanje priznaje se djetetu s teškoćama u razvoju i osobi s invaliditetom. Usluga uključuje stanovanje u stambenoj jedinici uz stalnu ili povremenu stručnu i drugu pomoć i potporu u osiguravanju osnovnih životnih potreba te socijalnih, radnih, kulturnih, obrazovnih, rekreacijskih i drugih potreba radi poboljšanja kvalitete života, poticanja aktivnog i samostalnog življenja i socijalnog uključivanja. U stambenoj jedinici može se pružati socijalna usluga za najviše osam korisnika.

Smještaj intenzivna skrb i zadovoljavanje osnovnih životnih potreba - osigurava se stanovanje i organizirane aktivnosti uz pomoć u osiguravanju osnovnih i dodatnih životnih potreba.

Usluga osobne asistencije [12] može se priznati osobi s invaliditetom koja je navršila 18 godina kako bi joj se osigurala pomoć i podrška u aktivnostima koje ne može izvoditi samostalno radi vrste i stupnja invaliditeta. Uslugu osobne asistencije obavlja osobni asistent, a usluga može obuhvaćati obavljanje manjih kućanskih poslova, hranjenje, održavanje osobne higijene, omogućavanje kretanja i drugo. O pravu na uslugu osobne asistencije rješenjem odlučuje Zavod za socijalni rad, na temelju nalaza i mišljenja Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom te druge dokumentacije. Broj sati usluge osobne asistencije utvrđuje se Listom procjene potreba, a osoba s invaliditetom može ostvariti između 44 i 352 sata usluge mjesečno:

[12] Zakon o osobnoj asistenciji, NN 71/23 čl.34

do 352 sata mjesečno (≈ 16 sati dnevno)	Samac s tjelesnim oštećenjem 4.stupnja koji ima Barthel indeks 0-20
do 176 sati mjesečno (≈ 8 sati dnevno)	Osoba s tjelesnim oštećenjem 4. stupnja koja ima Barthel indeks 0-20 Osoba s tjelesnim oštećenjem 4. stupnja koja ima Barthel indeks 21-35 i koja živi sama ili su ostali članovi kućanstva maloljetni Samac s mentalnim oštećenjem 4. stupnja
do 88 sati mjesečno (≈ 4 sata dnevno)	Osoba s tjelesnim oštećenjem 4. stupnja koja ima Barthel indeks 21-35 Osoba s tjelesnim oštećenjem 3. stupnja koja ima Barthel indeks 36-45 Osoba s intelektualnim oštećenjem 3. i 4. stupnja Osoba s poremećajem iz autističnog spektra 3. i 4. stupnja Osoba s mentalnim oštećenjem 4. stupnja koja živi u obitelji Samac s mentalnim oštećenjem 3. stupnja Samac s kroničnim bolestima 4. stupnja Iznimno: osoba čiji roditelj/drugi član obitelji ima status roditelja njegovatelja/njegovatelja, ukoliko: živi sa samohranim roditeljem; živi u jednoroditeljskoj obitelji; živi u dvočlanom kućanstvu; živi u kućanstvu s dvije ili više osoba s invaliditetom; potpuno je ovisna o pomoći i njezi druge osobe
oo 44 sata mjesečno (≈ 2 sata dnevno)	Osoba koja živi u kućanstvu u kojem je bračni ili izvanbračni partner roditelja njegovatelja zbog radnih obaveza odsutan iz mjesta prebivališta duže od šest mjeseci godišnje

3.2. Prava iz sustava mirovinskog osiguranja

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO), ovisno o prethodno provedenom postupku vještačenja i sukladno zakonskim uvjetima, nadležno je za ostvarivanje prava na:

Invalidsku mirovinu: ako kod osobe nastupi djelomični ili potpuni gubitak radne sposobnosti zbog bolesti prije navršenih 65 godina života, uz uvjet da ostvareni mirovinski staž osobe pokriva najmanje 1/3 radnog vijeka[13].

-Iznimno, pravo stječe i osoba kod koje je nastao potpuni gubitak radne sposobnosti prije 35. godine života, a ima završenu višu stručnu spremu, ako je do dana nastanka potpunog gubitka radne sposobnosti navršio staž osiguranja od najmanje dvije godine, te kod osobe koja ima završenu visoku stručnu spremu, ako je do dana nastanka potpunog gubitka radne sposobnosti navršio jednu godinu staža i kod osobe kod koje je nastao potpuni gubitak radne sposobnosti prije 30. godine života, ako je navršio najmanje jednu godinu staža osiguranja i ako je taj potpuni gubitak nastao za vrijeme osiguranja ili u roku od jedne godine nakon prestanka osiguranja.

Profesionalnu rehabilitaciju predstavlja skup aktivnosti (praktično stjecanje i primjena znanja, vještina i navika) radi osposobljavanja osobe za rad, uz očuvanje njegove preostale radne sposobnosti. Obuhvaća postupke prekvalifikacije (osposobljavanje za poslove drukčije od onih koje je osoba dosad obavljala) i dokvalifikacije (dopunsko osposobljavanje za poslove ovisno o preostaloj radnoj sposobnosti).

Pravo se stječe obavezno ako kod osobe nastane smanjenje radne sposobnosti uz preostalu radnu sposobnost prije navršene 55. godine života.

Osoba kojoj je priznato pravo na profesionalnu rehabilitaciju ima pravo na naknadnu putnih troškova kada ga Zavod uputi u drugo mjesto radi profesionalne rehabilitacije. Naknada putnih troškova obuhvaća naknadu za troškove prijevoza i naknadu za troškove prehrane i smještaja za vrijeme putovanja i boravka u drugom mjestu.

Privremenu invalidsku mirovinu: ako se osoba profesionalnom rehabilitacijom osposobila za druge poslove, a nakon završene rehabilitacije je dugotrajno nezaposlena (najmanje 5 godina) i da je nezaposlenost trajala do navršene 58. godine života[14].

Naknadu zbog tjelesnog oštećenja: kada kod osobe nastane gubitak, značajnije oštećenje ili znatnija onesposobljenost pojedinog organa ili dijelova tijela što otežava

[13] Zakon o mirovinskom osiguranju NN 119/22., čl. 56. st. 3. „Radni vijek odnosi se na broj punih godina od dana kada je osiguranik navršio 20 godina života do dana nastanka djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti. Za osobu koja je nakon navršene 20. godine života završila preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij radni vijek računa se od navršene 23. godine života, a ako je uz preddiplomski i diplomski sveučilišni studij od navršene 26. godine života."

[14] Zakon o mirovinskom osiguranju NN 119/22, čl. 57.

normalnu aktivnost organizma i zahtijeva veće napore u obavljanju životnih potreba. Naknada zbog tjelesnog oštećenja određuje se ovisno o postotku tjelesnog oštećenja u odgovarajućem postotku od osnovice[15].

Doplatak za djecu može ostvariti roditelj ili druga osoba kojoj je dijete povjereno na skrb. Općenito, iznos doplatka za djecu se ostvaruje ovisno o broju djece, visini ukupnog dohotka članova kućanstva i drugih zakonskih uvjeta. Stupanjem djeteta u brak, prestaje pravo na doplatak za djecu za to dijete.

Iznimka, doplatak za dijete s težim ili teškim („uvećani dječji doplatak“) koji se ostvaruje temeljem provedenog postupka vještačenja, neovisno o ukupnom dohotku, doplatak za dijete iznosi 110,36 eura[16]. Zahtjev se podnosi nadležnom područnom uredu i ispostavama HZMO-a prema mjestu prebivališta podnositelja zahtjeva. Može se i podnijeti putem e-Usluga na e-građani.

Dodatne informacije o ostvarivanju prava u sustavu mirovinskog osiguranja pružaju ispostave i područni uredi HZMO-a, prema mjestu prebivališta[17]. Nadzor nad zakonitošću rada i općih akata HZMO-a obavlja Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

Utvrđivanje postotka oštećenja organizma kada nastane gubitak, oštećenje ili znatnija onesposobljenost pojedinog organa ili dijelova tijela[18].

Rješenje o utvrđenom postotku oštećenja organizma može predstavljati osnovu za ostvarivanje određenih povlastica.

3.2.1. Povlastice temeljem invaliditeta

Znak pristupačnosti omogućava parkiranje vozila kojima se prevoze osobe s invaliditetom na posebno obilježenim parkirališnim mjestima. Pravo ostvaruje osoba sa 80 ili više postotka tjelesnog oštećenja, odnosno osobe koje imaju oštećenja donjih ekstremiteta 60 ili više postotka. Izdaje ured državne uprave u županiji nadležan za promet, odnosno upravno tijelo Grada Zagreba nadležno za promet na ime osobe s invaliditetom[18].

[[14] Zakon o mirovinskom osiguranju NN 119/22, čl. 63.
[15] Zakon o mirovinskom osiguranju NN 119/22, čl. 57.
[16] Zakon o mirovinskom osiguranju NN 119/22, čl. 63.
[17]Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, područni uredi i ispostave: https://www.mirovinsko.hr/hr/kontakti-212/212 (Posjećeno 23.10.2023.)
[18] Nije istovjetno pravu na naknadu zbog tjelesnog oštećenja koje se ostvaruje na osnovi posljedica ozljede na radu ili profesionalne bolesti
[19] Osobe s invaliditetom podnose zahtjev za izdavanje znaka pristupačnosti upravnom tijelu Grada Zagreba nadležnom za promet. Uz zahtjev prilažu nalaz i mišljenje Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Kontakti Gradskog ureda za prostorno uređenje, graditeljstvo, stambene i komunalne poslove i promet Grada Zagreba. (Posjećeno 23.10.2023.) (https://www.zagreb.hr/kontakti/175280)

Oslobođenje od plaćanja godišnje naknade za uporabu javnih cesta koja se plaća pri registraciji osobnog vozila ostvaruju osobe s 80% ili više postotka tjelesnog oštećenja, odnosno osobe kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koja ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 60% ili više postotka. Pravo na oslobađanje plaćanja cestarine za uporabu autocesta i objekata s naplatom (most, tunel, vijadukt i sl.) imaju osobe kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 80% ili više, te osobe kojima je utvrđeno tjelesno oštećenje osjetila vida od 100%. Osobe pravo na oslobađanje plaćanja godišnje naknade i/ili cestarine ostvaruju na temelju rješenja koje donosi Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture na pisani zahtjev osobe s invaliditetom. Pravo je ostvarivo samo za jedan osobni automobil koji imaju u vlasništvu, odnosno koji koriste u jednoj kalendarskoj godini. Osoba može ostvariti pravo na oslobađanje plaćanja cestarine samo uz predočenje **SMART KARTICE** [20].

Dopunsko zdravstveno osiguranje na teret proračuna Republike Hrvatske (besplatno dopunsko zdravstveno osiguranje) za osobe koje imaju 100% oštećenja organizma, odnosno tjelesnog oštećenja, osobe kod kojih je utvrđeno više vrsta oštećenja te osobe s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem ili psihičkom bolešću zbog kojih ne mogu samostalno izvoditi aktivnosti primjerene životnoj dobi, osigurane osobe čiji ukupni prohodi po članu obitelji mjesečno nisu veći od 331,81 EUR za samce 415,42 EUR

Povlastica u unutarnjem putničkom prometu ostvaruju osobe s invaliditetom od 75% od redovne cijene vozne karte za četiri putovanja godišnje željeznicom ili brodom, ostvaruje pravo na besplatnu vožnju pratitelja[21]

Ostvarivanje prava na besplatnu godišnju pokaznu kartu ZET-a ostvaruju djeca s teškoćama u razvoju i nezaposlene osobe s invaliditetom koje imaju utvrđen najmanje III. stupanj težine invaliditeta ili najmanje 70% oštećenja organizma/tjelesnog oštećenja kao i pratitelj slijepe nezaposlene osobe za vrijeme pružanja usluge pratnje, zahtjev se predaje u pisarnicama Područnih ureda gradskih upravnih tijela Grada Zagreba[22].

[20] Zahtjev za izdavanje SMART kartice podnosi se osobno ili poštom na adresu: Hrvatske autoceste d.o.o. (https://mmpi.gov.hr/promet/cestovni-promet-124/invalidska-smart-kartica-20602/20602) (Posjećeno 23.10.2023.)
[21] Zakon o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu NN 97/00., 101/00, 98/19. čl. 6.
[22] Za utvrđivanje prava potrebno je podnijeti zahtjev Gradskom uredu za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom. Zahtjev za ostvarivanje prava podnose se na obrascu zahtjeva. (Posjećeno 23.10.2023.) URL: https://www.zagreb.hr/ostvarivanje-prava-na-besplatnu-godisnju-pokaznu-k/166069

Drugih povlastica koje se stječu na temelju članstva u udrugama osoba s invaliditetom (telefonska pretplata, radio i televizijska pretplata, članske pogodnosti u HAK-u[23], specijalizirani prijevoz, povlastice u gradskom i lokalnom prometu, carinska povlastica[24] cestarina za uporabu autocesta i objekata s naplatom, popust na medicinske usluge i proizvode, oslobađanje od javnobilježničkih, upravnih i sudskih pristojbi, oslobođenje od obveze plaćanja boravišne pristojbe, osiguranje vozila, besplatne ulaznice za nacionalne parkove i muzeje i dr.)

3.3.Prava iz sustava zdravstvenog osiguranja

U ostvarivanju zdravstvene zaštite svaka osoba ima pravo na:

Slobodan izbor liječnika,
Jednakost u postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite,
Zdravstvenu uslugu standardizirane kvalitete,
Odbijanje pregleda i liječenja (osim u slučaju ugrožavanja zdravlja drugih), uključujući i pravo da tijekom liječenja pisanim putem zatraži promjenu liječnika[25]
Obavezno zdravstveno osiguranje provodi Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO). Unutar sustava mogu se ostvariti prava na:
Zdravstvenu zaštitu i
Novčane naknade[26]

Temeljem Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju NN 80/13, 137/13, 98/19, 33/23, zdravstvena zaštita obuhvaća prava na:

Primarnu zdravstvenu zaštitu pruženu kod izabranog doktora obiteljske (opće) medicine, ginekologije i dentalne medicine.

Ovisno o potrebi to uključuje također:
Liječenje u kući pod nadzorom izabranog liječnika;
Zdravstvenu njegu u kući;
Sanitetski prijevoz na osnovi naloga izabranog liječnika ili temeljem izdane potvrde o ortopedskim i drugim pomagalima[27]

[23] Hrvatski autoklub. (Posjećeno 23.10.2023.) URL: https://www.hak.hr/hak/
[24] Odnosi se na osobne automobile koji se uvoze iz zemalja koje nisu članice Europske unije.
[25] Zakon o zdravstvenoj zaštiti NN 100/18, 125/19, 147/20, 119/22, 156/22, 33/23 čl. 26.
[26] Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju NN 80/13, 137/13, 98/19,33/23 čl. 17.
[27] Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja NN 49/2014., čl. 22., čl. 23., čl. 26.

Specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu koja obuhvaća složenije mjere i postupke u prevenciji, dijagnosticiranju, liječenju i provođenju rehabilitacije te ima osiguranu laboratorijsku i drugu dijagnostičku djelatnost. Provodi se u ustanovi ili kod ugovornog zdravstvenog radnika privatne prakse, temeljem uputnice izabranog liječnika[28].

Osoba može, uz propisane uvjete, za istu bolest jednom godišnje ostvariti pravo na bolničku medicinsku rehabilitaciju koja se provodi u specijaliziranoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju (najduže 21 dan), odnosno pravo na fizikalnu terapiju u kući najdulje 15 dana (15 dolazaka), uz moguće produljenje daljnjih 15 dana na prijedlog doktora specijalista[29]. U slučajevima teškog, vrlo složenog zdravstvenog stanja može se odobriti provođenje fizikalne terapije u kući kroz najviše 45 dana, sveukupno 45 dolazaka.
Na prijedlog izabranog doktora primarne zdravstvene zaštite, a na osnovi mišljenja doktora specijaliste, liječničko povjerenstvo može odobriti boravak uz dijete u specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju – jednom od roditelja ili osobi koja skrbi o djetetu u slučajevima:

- kada se provodi točno određen i utvrđen program za izobrazbu roditelja, za dijete do navršene sedme godine života,
- kada je u provođenju bolničke medicinske rehabilitacije djeteta starije od 18 godina života potrebna prisutnost roditelja, odnosno osobe koja skrbi o djetetu[30].

Iznimno, bez odobrenja liječničkog povjerenstva pravo na boravak za vrijeme rehabilitacije, ovisno o odgovarajućim smještajnim kapacitetima specijalne bolnice ima: jedan od roditelja za dijete do navršene treće godine života, jedan od roditelja osobe s težim smetnjama u razvoju bez obzira na dob osobe.

- kada se provodi poseban program za izobrazbu roditelja u postupcima rehabilitacije, isti se odobrava u trajanju od deset dana četiri puta godišnje.

Bolničku zdravstvenu zaštitu što uključuje dijagnosticiranje, liječenje, rehabilitaciju, njegu, boravak i prehranu u bolnicama.
Po potrebi roditelj ili druga osoba koja skrbi o djetetu može ostvariti pravo na (cjelodnevni ili dnevni) smještaj uz dijete na bolničkom liječenju temeljem uputnice za bolničko liječenje djeteta koju izdaje izabrani liječnik djeteta, odnosno liječnik ugovorne bolničke ustanove.

Pravo na lijekove koji su utvrđeni osnovnom i dopunskom listom lijekova. U okviru osnovne liste lijekova utvrđuje se i popis posebno skupih lijekova za koje se sredstva

[28] Opći uvjeti ugovora o provođenju specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja NN 160/2013., čl. 12.
[29] Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja za bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom i fizikalnom terapijom u kući NN 9/21., čl. 17.
[30] Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja za bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom i fizikalnom terapijom u kući NN 9/21., čl. 15., čl. 15.a. i čl. 18.

u cijelosti osiguravaju iz obveznog zdravstvenog osiguranja, a koja ne terete sredstva bolničke zdravstvene ustanove. Osoba ostvaruje pravo na posebno skupe lijekove ako ispunjava kriterije koji su uz pojedini lijek navedeni u osnovnoj listi lijekova. Primjenu lijeka s popisa posebno skupih lijekova odobrava povjerenstvo za lijekove bolničke zdravstvene ustanove u kojoj se osigurana osoba liječi.

- kada liječenje nije moguće provoditi lijekovima navedenim na osnovnoj i dopunskoj listi lijekova, osoba može ostvariti pravo na lijek koji nije na listi ako njegovo korištenje odobri povjerenstvo za lijekove zdravstvene ustanove u kojoj se osoba liječi (na teret sredstava zdravstvene ustanove).

Dentalna, ortopedska i druga pomagala koja su utvrđena osnovnom i dodatnom listom pomagala (npr. proteze za ruke i noge, ortoproteze i ortoze, ortopedske cipele i ulošci, pomagala za kretanje: štap, štake, hodalica, invalidska kolica). Osoba do navršene 18. godine života može ostvariti pravo na ortodontsku terapiju.

Zdravstvenu zaštitu u inozemstvu ako se potrebno liječenje ne može provesti u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj, a može se uspješno provesti u inozemstvu. O ovom pravu odlučuje rješenjem ovlašteni radnik Direkcije HZZO-a[31]. Osoba kojoj je rješenjem odobreno pravo na upućivanje na liječenje u inozemstvo ima pravo na naknadu troškova prijevoza javnim prijevoznim sredstvom, odnosno prijevoz sanitetskim vozilom, vozilom hitne medicinske pomoći, sanitetskim zrakoplovom, pravo na naknadu troškova prijevoza odobrava se i pratitelju.
Pravo na smještaj odobrava se jednom od roditelja koji skrbi o djetetu mlađem od 5 godina i djetetu starijem od 5 godina, ako to zahtijeva zdravstveno stanje, osiguravaju se sredstva za smještaj na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja.

Ukoliko je osoba na liječenje u inozemstvo otišla bez rješenja o upućivanju na liječenje u inozemstvo, odnosno samostalno dogovorila termin u inozemnoj zdravstvenoj ustanovi, nema pravo ostvariti liječenje na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja.

PRAVO NA NOVČANE NAKNADE UKLJUČUJE:

Naknadu plaće za vrijeme privremene nesposobnosti, odnosno spriječenosti za rad (bolovanje) kada su osobe odsutne s rada zbog bolesti, ozljede ili drugih okolnosti.
Osiguranici imaju pravo na naknadu plaće tijekom bolovanja radi njege maloljetnog djeteta najviše 60 dana za svaku utvrđenu bolest za dijete do navršene sedme godine života, odnosno 40 dana za dijete od sedme do 18. godine, punoljetnog djeteta ili

[31] Pravilnik o pravima, uvjetima i načinu korištenja prekogranične zdravstvene zaštite, NN 160/13., čl. 25., čl. 26. i čl. 32.

supružnika za svaku utvrđenu bolest najviše do 20 dana. Početak i dužinu bolovanja utvrđuje izabrani liječnik. Privremenu spriječenost za rad radi njege člana obitelji moguće je koristiti i kao rad u polovici punog radnog vremena[32].

Naknada plaće za vrijeme privremene nesposobnosti za rad za osobu dok izabrani doktor ne utvrdi da je sposoban za rad ili dok nije nalazom i mišljenjem nadležnog tijela utvrđena invalidnost zbog opće nesposobnosti za rad ili profesionalne nesposobnosti za rad. U slučaju da se daljnjim liječenjem ne može poboljšati zdravstveno stanje i kada privremena nesposobnost traje neprekidno 12 mjeseci zbog iste dijagnoze, izabrani doktor obvezan je osobu uputiti na ocjenu radne sposobnosti i invalidnosti.
Osoba koja ima pravo na teret sredstava Zavoda ostvariti pravo na naknadu plaće za vrijeme privremene nesposobnosti u maksimalnom trajanju od 18 mjeseci po istoj dijagnozi bolesti, bez prekida, nakon isteka 18 mjeseci osoba ostvaruje pravo na naknadu plaće u iznosu 50% zadnje isplaćene naknade[33].

Naknadu troškova prijevoza ako je osoba radi ostvarivanja zdravstvene zaštite upućena izvan mjesta prebivališta, odnosno boravišta, te ne ispunjava uvjete za sanitetski prijevoz.
Pravo ima osigurana osoba da je radi korištenja zdravstvene zaštite upućena u ugovornu zdravstvenu ustanovu, ordinaciju ugovornog doktora privatne prakse ili isporučitelju pomagala u mjesto koje je udaljeno 50 kilometara od mjesta prebivališta, odnosno boravišta. Pravo ostvaruje i osoba koja je pozvana od strane Zavoda u predmetu utvrđivanja prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja.
Neovisno o udaljenosti, pravo ostvaruju osobe do 18. godine života, djeca osiguranika koja su potpuno i trajno nesposobna za samostalni život i rad, osoba koja koristi radioterapiju, kemoterapiju i hemodijalize, kao i kronični bubrežni bolesnik, osoba zbog priznate ozljede na radu, te osigurana osoba upućena na liječenje u drugu državu članicu i dr. [34]
Pravo ostvaruje i jedna osoba određena za pratitelja, pod uvjetom da je izabrani doktor primarne zdravstvene zaštite utvrdio potrebu pratnje te da osigurana osoba ne ispunjava uvjete za korištenje sanitetskog prijevoza. Djecu do 18. godine života i osobama koje su nesposobna za samostalni život i rad ostvaruju pravo na pratnju neovisno o tome ispunjavaju li uvjete za korištenje sanitetskog prijevoza.
Pravo na naknadu troškova prijevoza ostvaruje se na osnovi tiskanice putnog naloga koji izdaje izabrani liječnik ili ovlaštenik HZZO-a.

[32] Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju NN 80/13, 137/13, 98/19,33/23, čl. 45.
[33] Naknada plaće određuje se od osnovice za naknadu koju čini prosječni iznos plaće koja je osiguraniku isplaćena u posljednjih šest mjeseci prije mjeseca u kojem je nastupio slučaj na osnovi kojeg se stječe pravo na naknadu plaće, neovisno o tome na čiji se teret isplaćuje.
[34] Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju NN 80/13, 137/13, 98/19,33/23, čl. 62.

Naknadu za troškove smještaja jednom od roditelja ili drugoj osobi koja skrbi o djetetu za vrijeme bolničkog liječenja djeteta, u slučaju da bolnička zdravstvena ustanova nema smještajnih kapaciteta za osiguranje cjelodnevnog smještaja uz dijete, roditelj ili skrbnik ostvaruje pravo na naknadu za troškove smještaja u iznosu od 6% proračunske osnovice[35], pod uvjetom da je mjesto prebivališta odnosno boravišta udaljeno 30 i više kilometara od bolničke zdravstvene ustanove. Roditelj koji ostvaruje pravo na smještaj uz dijete, za vrijeme korištenja ima pravo na naknadu plaće zbog njege djeteta

3.6. Prava po osnovi rodiljnih i roditeljskih potpora NN 152/22

Prava propisana **Zakonom o rodiljnim i roditeljskim potporama** mogu ostvariti samo osobe koje imaju važeći status osigurane osobe u obveznom zdravstvenom i mirovinskom osiguranju. Sustav rodiljnih i roditeljskih potpora je u nadležnosti Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO).
Jedan od zaposlenih ili samozaposlenih roditelja djeteta oboljelog od rijetke bolesti može, uz zakonske pretpostavke, ostvariti prava na:

Pravo na rad s polovicom punog radnog vremena radi pojačane njege djeteta može ostvariti roditelj do navršene 3. godine djetetova života, ako prema nalazu i ocjeni izabranog doktora i liječnika povjerenstva Zavoda zbog njegova zdravlja i razvoja, potrebna pojačana briga i njega.
Za vrijeme korištenja prava roditelj ostvaruje novčanu naknadu za puno radno vrijeme u iznosu od 125 % proračunske osnovice (551,80 EUR). Odlučivanje o priznavanju prava zasniva se na vještačenju nadležnog tijela, temeljem medicinske dokumentacije i nalaza izabranog doktora primarne zdravstvene zaštite.

Dopust radi skrbi i njege djeteta s teškoćama u razvoju može ostvariti zaposlen ili samozaposlen roditelj do navršene osme godine djetetova života na temelju nalaza i mišljenja Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Za vrijeme korištenja prava roditelj ostvaruje novčanu naknadu za puno radno vrijeme u iznosu od 125 % proračunske osnovice (551,80 EUR).

Rad s polovicom punog radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s teškoćama u razvoju može ostvariti zaposlen ili samozaposlen roditelj može koristiti i nakon navršene osme godine djetetova života, sve dok ta potreba traje, na temelju nalaza i
mišljenja Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

[35] Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja, NN 9/21, 90/22, čl. 36.

Teškoćama u razvoju djeteta podrazumijevaju se teža tjelesna ili mentalna oštećenja ili teže psihičke bolesti zbog kojih dijete ne može samostalno izvoditi aktivnosti primjerene djetetovoj dobi te ovisi o pomoći druge osobe prilikom:
1. oblačenja i svlačenja
2. obavljanja osnovnih životnih potreba
3. pokretanja tijela jer to nije moguće ni uz pomoć ortopedskih i drugih medicinskih pomagala
4. hranjenja putem sonde ili gastrosome
5. samostalnog korištenja lijekova o kojima ovisi održavanje života
6. samostalnog korištenja posebne dijete koju, s obzirom na dob i na pokretljivost, mora pripremati i davati zaposleni ili samozaposleni roditelj
7. obavljanja svakodnevnih životnih aktivnosti zbog promjene osobnosti u ponašanju i u reakcijama s progresivnim oštećenjem u intelektualnom, emocionalnom i socijalnom funkcioniranju.

Teškoćama u razvoju djeteta smatraju se:
1. oštećenje vida
2. oštećenje sluha
3. oštećenje govorno-glasovne komunikacije
4. oštećenje lokomotornog sustava
5. oštećenje središnjeg živčanog sustava
6. oštećenje perifernog živčanog i mišićnog sustava
7. oštećenje drugih organa i organskih sustava
8. mentalna oštećenja
9. psihičke bolesti.

Na mirovanje radnog odnosa do treće godine djetetova života ima pravo jedan od zaposlenih ili samozaposlenih roditelja, nakon što je iskorišteno pravo na rodiljni i roditeljski dopust ili pravo na rad s polovicom punog radnog vremena.
Za vrijeme korištenja prava, prava i obveze zaposlenog ili samozaposlenog roditelja iz radnog odnosa miruju, a obvezno zdravstveno osiguranje te mirovinsko osiguranje ostvaruje prema propisima kojima je uređeno to područje.

3.4.Prava u sustavu odgoja i obrazovanja

Predškolski odgoj i obrazovanje

Uz redovite programe, u vrtićima se ostvaruju programi za djecu rane i predškolske dobi s teškoćama u razvoju, po posebnim uvjetima i programu[36]. Pritom, djeca s teškoćama u razvoju imaju pravo prednosti pri upisu u dječje vrtiće koji su u vlasništvu jedinica lokalne i područne samouprave (grada, općine ili županije) ili u državnom vlasništvu[37].
U skladu s potrebama djece s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovnoj skupini, može raditi treći odgojitelj ili jedan pomoćnik za djecu s teškoćama u razvoju ili stručni komunikacijski posrednik.

Djelatnost odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama

Postupak psihofizičko stanje djeteta provodi stručno povjerenstvo nadležnog upravnog tijela županije ili Gradskog ureda grada Zagreba nadležnog za poslove obrazovanja u svrhu:

Odgode upisa u prvi razred osnovne škole za jednu školsku godinu

Privremeno oslobođenje od upisa u prvi razred osnovne škole ili privremenog oslobađanja od već započetog školovanja za dijete kojem je zbog teškog oštećenja zdravlja onemogućeno redovito školovanje ili ima višestruke teškoće, a roditelji ostvaruju pravo na status roditelja njegovatelja ili djetetu pružaju usluge psihosocijalne podrške[38].

Određivanja primjerenog programa školovanja, koja uključuje[39]:

Redoviti program uz individualizirane postupke za učenike koji s obzirom na vrstu teškoće mogu svladati redoviti nastavni plan i program bez sadržajnog ograničavanja, ali su im potrebni individualizirani postupci u radu (različiti oblici potpore kojima se, ovisno o potrebama učenika, prilagođavanju vrijeme i metode rada, provjeravanje vještina, znanja i sposobnosti, praćenje i vrednovanje postignuća, prostorni uvjeti i sl.)

Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke za učenike koji s obzirom na vrstu teškoće ne mogu svladati nastavni plan i program bez sadržajnog ograničavanja (smanjivanja opsega nastavnih sadržaja) te su im potrebni individualizirani postupci u radu.

[[36] Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, NN 63/2008.
[37] Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, NN 57/22.,101/23 čl. 20. i čl. 24a.
[38] Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 151/22., čl. 19.
[39] Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju NN 24/15., čl. 3.

Iznimno, roditelj djeteta osnovne škole u slučaju dugotrajnih zdravstvenih teškoća djeteta može podnijeti pisani zahtjev za prestanak pohađanja izbornog predmeta i tijekom nastavne godine[40].

Posebni programi uz individualizirane postupke koji čini posebno strukturirani sadržaj nastavnih planova i programa izrađen prema sposobnostima i potrebama učenika koji s obzirom na vrstu teškoća ne može svladati prethodno spomenute oblike redovitih programa.

Zbog ispunjavanja posebnih potreba učenika s teškoćama u razvoju, školska ustanova može uz suglasnost Ministarstva u odgojno-obrazovni proces uključiti pomoćnike u nastavi ili stručno komunikacijske posrednike.

Posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnog života i rada uz individualizirane postupke koji se provodi u odgojno-obrazovnoj skupini kao obvezno osnovno obrazovanje i ima za cilj osposobiti učenika za najjednostavnije aktivnosti svakodnevnog života i rada, a provodi se u razdoblju od 6. do 21. godine života.

Dodatni odgojno-obrazovni i rehabilitacijski programi uključuju[41]

Programi edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka koji provodi edukacijski rehabilitator (defektolog) škole u svrhu uspješnijeg usvajanja nastavnog gradiva, a osigurava se svim učenicima koji svladavaju poseban program uz individualizirane postupke i potrebna im je dodatna podrška edukacijskog rehabilitatora,

Programi produženog stručnog postupka koji se sastoji od pomoći u učenju, edukacijsko-rehabilitacijskih programa, strukturiranih slobodnih aktivnosti, kreativnih radionica i izvannastavnih aktivnosti, a organizira se u odgojno-obrazovnim skupinama ovisno o potrebama i interesima učenika prije ili poslije redovite nastave u školama. Program provode stručni suradnici škole (edukacijski rehabilitator, logoped ili socijalni pedagog)

Rehabilitacijske programe namijenjene uspostavljanju, obnavljanju, održavanju i/ili modificiranju osjetilnih, motoričkih, jezično-govorno glasovnih, komunikacijskih, kognitivnih, psiholoških, emocionalnih, interakcijskih sposobnosti i vještina.

U sustavu obrazovanja moguće je ostvariti pravo na privremene oblike odgoja i obrazovanja:

Nastava u kući za učenike koji zbog zdravstvenih razloga privremeno ne mogu pohađati nastavu u školi, a čije predviđeno trajanje oporavka može utjecati na buduće svladavanje nastavnih sadržaja. Program nastave u kući izvodi se sukladno nastavnom planu u polovici trajanja tjedne satnice programa u kojoj je učenik uključen. Za ostvarivanje navedenog oblika školovanja, roditelj ili osoba koja skrbi o djetetu podnosi zahtjev u školi učenika, a o zahtjevu odlučuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

[40] Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 151/22., čl. 27. st. 7.
[41] Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju NN24/15., čl. 3. st.6.

Nastava u zdravstvenoj ustanovi za učenike sa zdravstvenim teškoćama koji se nalaze na stacionarnom liječenju ili na liječenju u dnevnoj bolnici

Nastava na daljinu oblik nastave u kući ili zdravstvenoj ustanovi koja učeniku omogućava praćenje nastave uz pomoć telekonferencije ili videokonferencije. Osigurava se učenicima koji privremeno ne mogu polaziti nastavu u školi niti zbog prirode bolesti smiju biti u neposrednom kontaktu s drugima, a čije trajanje oporavka može utjecati na buduće svladavanje nastavnih sadržaja.

Uz navedeno, za sam upis u 1. razred srednje škole djeca sa zdravstvenim teškoćama mogu, uz odgovarajuće zakonske uvjete, ostvariti pravo rangiranja na zasebnim ljestvicama poretka, a temeljem ostvarenog ukupnog broja bodova utvrđenog tijekom postupka vrednovanja, u programima obrazovanja za koje posjeduju stručno mišljenje službe za profesionalno usmjeravanje Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje.
Kandidat mora zadovoljiti na ispitu sposobnosti i darovitosti u školama u kojima je to uvjet za upis.[42].

Djelatnost visokog obrazovanja

Kandidati za upis na studij mogu ostvariti prednost ako imaju stupanj tjelesnog oštećenja 60 ili više posto i s 2. do 4. stupnjem težine invaliditeta sukladno „Listi težine i vrste invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti“ s invaliditetom čija se oštećenja nalaze na „Listi oštećenja organizma – Listi 1“[43]. Uz uvjet prelaženja razredbenog praga i zadovoljenja na eventualnoj provjeri posebnih sposobnosti. Dokaz o invaliditetu se dostavlja Središnjem prijavnom uredu Agencije za znanost i visoko obrazovanje.

Sve sastavnice Sveučilišta u Zagrebu koje organiziraju dodatne provjere znanja, vještina i sposobnosti za pojedine studijske programe osigurat će individualizirano prilagođen način provjera za sve pristupnike s invaliditetom kod kojih postoji takva potreba.
Pristupnici su dužni sastavnici dostaviti odgovarajuću potvrdu prilikom prijave za dodatne provjere znanja, vještina i sposobnosti[44].

Ministarstvo znanosti i obrazovanja obavlja upravne i druge poslove koji se odnose na sustav predškolskog odgoja, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja u zemlji i inozemstvu.

[42] Pravilnik o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u 1. razred srednje škole NN 49/15., čl. 19.
Odluka o upisu učenika u I. razred srednje škole u školskoj godini 2023./2024. NN151/22
[43] Prema nalazu i mišljenju Zavoda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.
[44] Rješenje Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Nalaz i mišljenje Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, rješenje o individualiziranom pristupu tijekom srednjoškolskog obrazovanja, Odluka o prilagodbi ispitne tehnologije na ispitima državne mature, potvrda nadležnog liječnika školske medicine. URL: http://www.unizg.hr/studiji-i-studiranje/podrska-studentima/ured-za-studente-s-invaliditetom/oblici-potpore/ (Posjećeno 23.10.2023.)

3.5. Hrvatski zavod za zapošljavanje - novčana pomoć za nezaposlene osobe s invaliditetom

Naknada do zaposlenja – Prema odredbama Zakona o pravu na naknadu do zaposlenja umjesto nekadašnjih Centara za socijalnu skrb (danas Zavod za socijalni rad) odlučuje Hrvatski zavod za zapošljavanje i ista mijenja svoj naziv u novčana pomoć za nezaposlene osobe s invaliditetom.
Pravo na novčanu pomoć za nezaposlene osobe s invaliditetom može se priznati djetetu s teškoćama u razvoju, kao i osobi s invaliditetom ako je u evidenciji nezaposlenih i ne ostvaruje naknadu za vrijeme nezaposlenosti preko Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Naknada iznosi 70% osnovice za izračun drugih prava, odnosno 47,00 EUR[1].
Zahtjev za ostvarivanje
prava na novčanu pomoć za nezaposlene osobe s invaliditetom osobe mogu podnijeti u nadležnoj područnoj službi/uredu/ispostavi Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u kojem su prijavljene u evidenciji nezaposlenih osoba. Pravo se priznaje od dana podnošenja zahtjeva.

Uvjeti za ispunjavanje navedenog prava su:

- prijava u evidenciji nezaposlenih osoba Hrvatskog zavoda za zapošljavanje
- završeno osnovnoškolsko, srednjoškolsko ili visokoškolsko obrazovanje
- navršenih minimalno 15 godina života
- nalaz i mišljenje tijela vještačenja kojim je nezaposlenoj osobi s invaliditetom, odnosno djetetu s teškoćama u razvoju, utvrđeno tjelesno, mentalno, intelektualno ili osjetilno oštećenje
- ne ispunjavanje uvjeta za priznavanje drugih prava propisanih Zakonom

Važno: korisnici naknade do zaposlenja koji to pravo ostvaruju po propisima o socijalnoj skrbi zadržavaju priznato pravo i istu naknadu će im isplaćivati Zavod za socijalni rad sve dok Hrvatski zavod za zapošljavanje ne donese nova upravna rješenja kojima će utvrditi ispunjavaju li uvjete za priznavanje prava na novčanu pomoć za nezaposlene osobe s invaliditetom prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu rada.

[45] Zakon o tržištu rada NN 18/22., čl. 70a.

3.6.Porezne olakšice

Prema Zakonu o porezu na dohodak olakšice su: neoporezivi darovani primici za zdravstvene potrebe (operativni zahvati, liječenja te nabava lijekova i ortopedskih pomagala, troškovi prijevoza i smještaja u zdravstvene ustanove i sl. (samo ako navedene usluge nisu plaćene obaveznim, dopunskim, dodatnim i privatnim zdravstvenim osiguranjem, niti na teret sredstava fizičke osobe)[46].

Neoporezivi dio dohotka (osnovni osobni odbitak) može se uvećati za 1,5 osnovice osobnog odbitka za svakog uzdržavanog člana uže obitelji i svako dijete, ako su osobe kojima je rješenjem, na temelju posebnih propisa, pravo na doplatak za pomoć i njegu odnosno prava na osobnu invalidninu, svakog uzdržavanog člana uže obitelji i svakog uzdržavanog djeteta.
Osnovni osobni odbitak uvećava se za 498 eura mjesečno.
Zatim, osnovni osobni odbitak se može uvećati za 0,4 osnovice osobnog odbitka svakom poreznom obvezniku, odnosno njegovom uzdržavanom članu uže obitelji i djetetu kojima je rješenjem donesenim prema propisima o mirovinskom osiguranju, socijalnoj skrbi, odgoju i obrazovanju te prema drugim posebnim propisima utvrđena invalidnost ili tjelesno oštećenje, manje od 100 posto. U tom slučaju se osnovni osobni odbitak uvećava za 132,72 eura mjesečno[47].

Poticaji za zapošljavanje osoba s invaliditetom obveznicima poreza na dohodak koji obavljaju samostalne djelatnosti dohodak se u poreznom razdoblju može dodatno umanjiti za iznos isplaćenih plaća i uplaćenih doprinosa na plaću novim radnicima. Porezni obveznik može pravo na umanjenje dohotka za isplaćene plaće i doprinose na plaću novih radnika koristiti godinu dana od dana njihovog zaposlenja, a iznimno pravo na umanjenje dohotka za isplaćene plaće i doprinose na plaću novih radnika – osoba s invaliditetom može koristiti tri godine računajući od dana njihova zaposlenja[48].

Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost (PDV) **olakšice se odnose na**: medicinsku opremu, pomagala i druge sprave po stopi pet posto – PDV se obračunava i plaća po sniženoj stopi od pet posto na medicinsku opremu, pomagala i druge sprave koje se koriste za ublažavanje liječenja invalidnosti isključivo za osobnu uporabu osobe s invaliditetom.
(Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima HZZO)[49].

[46] Zakon o porezu na dohodak NN 114/23., čl. 8. st. 4.
[47] Zakon o porezu na dohodak NN 114/23., čl. 14. st. 12.
[48] Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 145/20., čl. 6. st. 2
[49] Zakon o porezu na dodanu vrijednost, NN 33/23., čl. 38. st. 2.

4.KONTAKTI RELEVANTNIH INSTITUCIJA

Ured Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom
Adresa: Savska cesta 41/3, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/6102-170
Faks: 01/6177-901
E-mail: ured@posi.hr
Internetska stranica: https://posi.hr/

Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom
Adresa: Radnička cesta 1, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/6040-495
Kontakt telefon Područnog ureda u Zagrebu: 01/6458-590
Faks: 01/6184-994
E-mail: tajnistvo@zosi.hr, info@zosi.hr
Internetska stranica: https://www.zosi.hr/

SUSTAV SOCIJALNE SKRBI

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
Adresa: Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb
Internetska stranica: https://mrosp.gov.hr/
Zavod za socijalni rad
Kontakt telefon: 01/555-7004
Faks: 01/555-7222

Popis Zavoda za socijalni rad u Republici Hrvatskoj:
https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Adresar%20Centri%20za%20socijalnu%20skrb_2022.pdf

(Smatrate li da je neko pravo građana ugroženo nezakonitim ili nemarnim radom tijela državne uprave i tijela s javnim ovlastima, molimo, obratite se pučkom pravobranitelju)

Pučki Pravobranitelj
Adresa: Trg hrvatskih velikana 6, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/4851-853, 01/4851-275
Faks: 01/6431-628

E-mail: info@ombudsman.hr
Internetska stranica: www.ombudsman.hr

SUSTAV MIROVINSKOG OSIGURANJA

Hrvatski Zavod za mirovinsko osiguranje

Područna služba u Zagrebu
Adresa: Tvrtkova 5, 10000 Zagreb
(ostale lokacije: Trpimirova 4, A. Žaje 44 i Ulica grada Vukovara 37b)
Kontakt telefonske centrale: 01/4595-500
Faks: 01/4595-735
INFO telefoni: 01/4595-011, 01/4595-022

Internetska stranica: www.mirovinsko.hr

Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
Adresa: Prisavlje 14, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/6169-111
Upiti građana: 01/3784-594

E-mail: info@mmpi.hr

Informacije o pravu na oslobađanje od plaćanja cestarine (svakim radnim danom od 13.00 do 14.00 sati) : tel. 01/6169-445, e-mail: OSTO.prava@mmpi.hr
Internetska stranica: https://mmpi.gov.hr

SUSTAV ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

Ministarstvo zdravstva
Adresa: Ksaver 200a, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/4607-555
Faks: 01/4677-076

Upiti građana: pitajtenas@miz.hr
Internetska stranica: https://zdravlje.gov.hr/

SUSTAV ODGOJA I OBRAZOVANJA

Agencija za znanost i visoko obrazovanje
Adresa: Donje Svetice 38/V, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/6274-800
Internetska stranica: https://www.azvo.hr/hr/

Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Adresa: Donje Svetice 38, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/4569-000
Faks: 01/4594-301
Internetska stranica: https://mzo.gov.hr/

Hrvatski zavod za zapošljavanje
Kontakt telefon (Informacije o svim HZZ-ovim uslugama) : 01/6444-000
Područna služba Zagreb
Adresa: Ulica kralja Zvonimira 15, 10000 Zagreb
Kontakt telefon: 01/4699-999
Faks: 01/4699-955
E-mail: hzz.zagreb@hzz.hr, pisarnica.hzz.zg@hzz.hr
Internetska stranica: https://www.hzz.hr/kontakti/podrucne-sluzbe-i-uredi/

5. POPIS LITERATURE

1. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. Narodne novine, br. 63/2008-2128.
2. Europska komisija (2018). „Rare diseases – what are they“. Posjećeno na mrežnoj stranici Europske komisije: https://ec.europa.eu/health/rare_diseases/overview_en (8.12.2022.)
3. Gradski ured za obnovu, izgradnju, prostorno uređenje, graditeljstvo, komunalne poslove i promet. Kontakti. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://www.zagreb.hr/kontakti/175280 (Posjećeno 23.10.2023.)
4. Gradski ured za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://www.zagreb.hr/ostvarivanje-prava-na-besplatnu-godisnju-pokaznu-k/166069 (Posjećeno 23.10.2023.)
5. Hrvatski autoklub. Kontakti. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://www.hak.hr/hak/ (Posjećeno 23.10.2023.)
6. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, područni uredi i ispostave. Kontakti. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://www.mirovinsko.hr/hr/kontakti-212/212 (Posjećeno 23.10.2023.)
7. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Kontakti. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://hzzo.hr/kontakt (Posjećeno 23.10.2023.)
8. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture. Invalidska Smart kartica. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://mmpi.gov.hr/promet/cestovni-promet-124/invalidska-smart-kartica-20602/20602 (Posjećeno 23.10.2023.)
9. Opći uvjeti ugovora o provođenju specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Narodne novine, br. 160/2013-3363.
10. Orphanet (2012.) „About Rare Diseases“. Posjećeno na mrežnoj stranici Orphanet-a: https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/Education_AboutRareDiseases.php?lng=EN (Posjećeno 23.10.2023.)
11. Pravilnik o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u 1. razred srednje škole. Narodne novine, br. 49/2015-981.
12. Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. Narodne novine, br. 24/2015-510.
13. Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom. Narodne novine, br. 145/20.
14. Pravilnik o pravima, uvjetima i načinu korištenja zdravstvene zaštite u inozemstvu. Narodne novine, br. 16/11.
15. Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Narodne novine, br. 49/14, 51/14, 11/15, 17/15, 123/16, 129/17, 9/21 i 90/22, 147/22, 156/22, 73/23, 76/23.

16. Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja za bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom i fizikalnom terapijom u kući. Narodne novine, br. 26/1996-505.
17. Zakon o doplatku za djecu. Narodne novine, br. 94/01, 107/07, 37/08, 61/11, 112/12, 82/15, 58/18.
18. Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja. Narodne novine, br. 84/14, 95/15.
19. Zakon o mirovinskom osiguranju. Narodne novine, br. 157/13, 151/14, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22.
20. Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju. Narodne novine, br. 80/13, 137/13, 98/19, 33/23.
21. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine, br. 87/08, 86/09, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19 i 64/20, 151/22.
22. Zakon o osobnoj asistenciji. Narodne novine, br. 71/23.
23. Zakon o porezu na dodanu vrijednost. Narodne novine, br. 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22, 113/22, 33/23.
24. Zakon o porezu na dohodak. Narodne novine, br. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, 114/23.
25. Zakon o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu. „Narodne novine, br. 97/00, 101/00, 98/19.
26. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. Narodne novine, br. 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22, 101/23.
27. Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama. „Narodne novine, br. 152/22.
28. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23.
29. Zakon o tržištu rada. Narodne novine, br. 118/18, 32/20, 18/22.
30. Zakon o zdravstvenoj zaštiti. Narodne novine, br. 100/18, 125/19, 147/20, 119/22, 156/22, 33/23.
31. Zmazek, V., Kladar, A., Kreso, T., Cukrov, A. i Milković, M. (2016). „Rijetke bolesti“ Zagreb: Hrvatski savez za rijetke bolesti.

BILJEŠKE

BILJEŠKE

BILJEŠKE

PRIRUČNIK PRIPREMILE:
Nikolina Čović
Ida Marković Knaus
Ivana Hrastar

GRAFIČKA OBRADA:
Angela Batić Kezić

HRVATSKI SAVEZ ZA RIJETKE BOLESTI

telefon
01/2441-393

Website
www.rijetke-bolesti.com

Email adresa
rijetke.bolesti@gmail.com

Adresa
Ivanićgradska 38, Zagreb